

Lovforslag nr. L 201. Fremsat den 7. februar 1996 af justitsministeren (Bjørn Westh)

Forslag

til

Lov om ændring af straffeloven

(Strafansvar for juridiske personer)

I straffeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 886 af 30 oktober 1992 som senest ændret ved lov nr. 309 af 17. maj 1995, foretages følgende ændringer:

1. 5. kapitel affattes således:

»5. kapitel

Strafansvar for juridiske personer

§ 25. En juridisk person kan straffes med bøde, når det er bestemt ved eller i medfør af lov.

§ 26. Bestemmelser om strafansvar for selskaber m.v. omfatter, medmindre andet er bestemt, enhver juridisk person, herunder aktie-, anparts- og andelsselskaber, interessentskaber, foreninger, fonde, boer, kommuner og statslige myndigheder.

Stk. 2. Endvidere omfatter sådanne bestemmelser enkeltmandsvirksomheder, for så vidt disse navnlig under hensyn til deres størrelse og organisation kan sidestilles med de i stk. 1 nævnte selskaber.

§ 27. Strafansvar for en juridisk person forudsætter, at der inden for dens virksomhed er begået en overtrædelse, der kan tilregnes en eller flere til den juridiske person knyttede personer eller den juridiske person som sådan.

Stk. 2. Statslige myndigheder og kommuner kan alene straffes i anledning af overtrædelser, der begås ved udøvelse af virksomhed, der sva-

rer til eller kan sidestilles med virksomhed udøvet af private.«

2. I § 51, stk. 3, indsættes efter »den skyldiges betalingsevne«: »og til den opnåede eller tilsigtede fortjeneste eller besparelse«.

3. I § 52 indsættes som stk. 8:

»Stk. 8. Den bødefældte kan ikke kræve bøden betalt eller erstattet af andre.«

4. I § 54 indsættes som stk. 3:

»Stk. 3. For bøder, der idømmes juridiske personer, fastsættes ingen forvandlingsstraf.«

5. I § 94, stk. 4, indsættes som 4. og 5. pkt.:

»Afbrydes forældelsesfristen over for nogen, som har handlet på en juridisk persons vegne, har fristafbrydelsen også virkning i forhold til den pågældende juridiske person. Afbrydelse af forældelsesfristen over for en juridisk person har ikke virkning i forhold til personer, der har handlet på den juridiske persons vegne.«

§ 2

Loven træder i kraft den 1. juli 1996.

§ 3

Loven gælder ikke for Færøerne, men kan ved kongelig anordning helt eller delvis sættes i kraft for denne landsdel med de afvigelser, som de særlige færøske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

1. Indledning

I dansk ret har der længe været kendt et strafferetligt ansvar i form af bødestraf, der kan pålægges juridiske personer, navnlig erhvervsdrivende selskaber. Dette kollektivansvar – i sin typiske form kaldet selskabsansvar – kan enten kombineres med eller træde i stedet for ansvar for enkeltpersoner. En forudsætning for sådant ansvar er, at det har hjemmel i lovgivningen på de enkelte områder, hvor ansvaret skal gælde. Straffeloven indeholder ingen almindelige bestemmelser om denne ansvarsform. Særlovsbestemmelser om kollektivansvar findes derimod i mere end 200 særlove.

Hovedformålet med lovforslaget er at indføje nogle generelle bestemmelser om kollektivansvar i straffeloven. Lovforslaget bygger på Straffelovrådets betænkning nr. 1289/1995 om juridiske personers bødeansvar.

En oversigt over forslagene i betænkningen findes i pkt. 2 nedenfor. I pkt. 3 redegøres for Justitsministeriets overvejelser vedrørende de enkelte forslag i betænkningen.

2. Straffelovrådets betænkning om juridiske personers bødeansvar

2.1. Betænkningen

Straffelovrådets betænkning indeholder en gennemgang af problemerne vedrørende strafansvar for juridiske personer og for kommunale og statslige myndigheder, jf. pkt. 2.2. og 2.3. nedenfor.

I betænkningen gennemgås også spørgsmålet om selskabsansvar for enkeltmandsvirksomheder, dvs. virksomheder, der er personligt ejede og således ikke er omfattet af begrebet juridiske personer, jf. pkt. 2.4.

Rådet har også overvejet de gældende særlovsbestemmelser om objektivt individualansvar, dvs. en enkeltpersons ansvar for en handling eller undladelse, der hverken kan tilregnes den pågældende som forsætlig eller som uagtsom. Rådet foreslår, at anvendelsen af denne skærpede ansvarsform ophører i dansk ret, jf. pkt. 2.7. nedenfor.

Endelig har rådet i betænkningen overvejet spørgsmålene om ansvarsbetingelser og ansvarsplacering, jf. pkt. 2.5. og 2.6. nedenfor, samt bødeudmåling, forældelse og procesmåden i forbindelse med selskabsansvar, jf. pkt. 2.8. – 2.10.

2.2. Hjemmel for kollektivansvar

Straffelovrådet finder, at kollektivansvaret bør opretholdes, således at det fortsat er muligt at gøre strafansvar gældende mod en juridisk person som sådan.

Rådet henviser herved til, at det må antages, at dette ansvar er egnet til at styrke den præventive virkning af særlovgivningens forbud og påbud og af retshåndhævelsen, og at det i mange tilfælde bevirker en hensigtsmæssig placering af ansvaret for overtrædelser, ikke mindst hvor et strafferetligt ansvar ikke kan eller bør pålægges enkeltpersoner. Kollektivansvaret giver mulighed for en bødeudmåling, der står i et passende forhold til en virksomheds størrelse og økonomi og til den indvundne eller tilsigtede fortjeneste ved overtrædelse af loven.

Det er Straffelovrådets opfattelse, at kollektivansvaret i dansk ret fortsat bør være betinget af hjemmel på de områder, hvor man ønsker, at det skal gælde. Straffelovrådet anbefaler derfor, at kollektivansvar som hidtil skal have hjemmel i de enkelte love, hvor denne ansvarsform er ønskelig, men således at der i straffeloven optages almindelige udfyldende bestemmelser om ansvarssubjekter og ansvarsbetingelser, jf. herom pkt. 2.3.-2.5. nedenfor.

Straffelovrådet stiller sig kritisk over for det synspunkt, som lejlighedsvis er gjort gældende i litteraturen, hvorefter straffeloven (eller en anden lov) bør rumme en generel hjemmel til bødeansvar for juridiske personer med hensyn til alle typer af strafbare forhold. En sådan bestemmelse ville indebære strafansvar i en langt videre udstrækning, end det er rimeligt og praktisk påkrævet.

Efter rådets forslag vil der derfor fortsat være grund til at overveje, om kollektivansvaret kan gøre nytte og bør gælde på det enkelte lovområde. Rådet finder, at lovhjemmel for kollektivansvar måske lidt for rutinemæssigt er blevet optaget i særlove på om-

råder, hvor der ikke er praktisk brug for det. Rådet har imidlertid ikke i enkeltheder taget stilling til en reduktion af antallet af særlovsbestemmelser herom. Rådet henstiller derfor, at der i det fremtidige særlovsarbejde anlægges en kritisk prøvelse af, om tilstrækkeligt stærke praktiske grunde taler for at indføre eller opretholde denne udvidelse af strafansvaret ud over området for individuelt ansvar for forsætligt eller uagtsomt forhold.

Specielt med hensyn til overtrædelser af straffeloven og andre love, som nu er og bør være betinget af, at der er handlet med forsæt, har Straffelovrådet peget på betænkelighederne ved at hjemle bødeansvar for juridiske personer. I den forbindelse tager Straffelovrådet afstand fra en juridisk konstruktion, der går ud på, at en kollektiv enhed ligesom en enkeltperson kan handle med forsæt.

Om Justitsministeriets overvejelser vedrørende dette spørgsmål henvises til pkt. 3.1. nedenfor.

Der henvises endvidere til betænkningens kap. 4 om kollektivansvarets område og lovhjemmel (s. 48-58) og til bemærkningerne til § 25 i lovforslagets § 1, nr. 1.

2.3. Selskaber og offentlige myndigheder

Straffelovrådet foreslår, at der i straffeloven indsættes en generel bestemmelse, der fastlægger kredsen af ansvarssubjekter i alle de love, der indeholder hjemmel til strafansvar for kollektive enheder, og hvor der ikke er gjort undtagelse i udvidende eller begrænsende retning med hensyn til ansvarskredsen.

Ved udformningen af den generelle regel må man efter rådets opfattelse tilstræbe en afgrænsning, der er hensigtsmæssig for det store flertal af love, hvor hjemmel til ansvar for juridiske personer er eller vil blive indført, således at en fravigelse af den generelle afgrænsning kun vil komme på tale i et mindre antal love.

Udgangspunktet bør derfor være, at ansvarskredsen beskrives forholdsvis bredt og rummeligt, således at den mangfoldighed af fællesskabsformer, der nu og i fremtiden kan tænkes at forekomme inden for de forskellige lovgivningsområder, vil være omfattet. Herved opnås også, at der ikke i strafferetlig henseende vil være noget vundet ved at organisere en virksomhed på en bestemt måde, hvis sådanne overvejelser overhovedet måtte blive tillagt betydning ved konstruktionen af virksomheder. En for snæver afgrænsning kan også medføre, at der i særlove opstår behov for at foretage en udvidelse af ansvarskredsen i forhold til den generelle bestemmelse. Straffelovrådet finder endvidere ikke, at det er en afgørende indvending mod en rummeligt formuleret generel bestemmelse, at en eller flere af de enheds-

former, der er omfattet af den generelle regel, ikke er af praktisk betydning inden for alle lovområder.

Straffelovrådet foreslår på denne baggrund, at en generel bestemmelse i straffeloven om afgrænsning af ansvarskredsen omfatter »enhver juridisk person, herunder aktie-, anparts- og andelsselskaber, interessentskaber, foreninger, fonde, boer, kommuner og statslige myndigheder«, jf. rådets forslag til § 26, stk. 1, i straffeloven.

Bestemmelsen er tydeligere og rækker videre end den hidtil anvendte standardbestemmelse om »aktieselskaber, anpartsselskaber, andelsselskaber eller lignende«. De tre i standardbestemmelsen nævnte selskabstyper, aktie-, anparts- og andelsselskaber, er særskilt opregnede. Desuden medtages interessentskaber, som i gældende ret normalt ikke har været omfattet af udtrykket »eller lignende«. Endvidere er foreninger, fonde og boer udtrykkeligt nævnt.

Det følger af Højesterets dom i Ugeskrift for Retsvæsen 1986, side 183, at kommuner og statslige myndigheder ikke kan anses for omfattet af tilføjelsen »eller lignende« i de gældende særlovsbestemmelser om strafansvar for juridiske personer. På denne baggrund er der siden midten af 1980'erne i en del tilfælde vedtaget særlovsbestemmelser, der udtrykkeligt undergiver kommuner, kommunale fællesskaber og statslige myndigheder samme bødeansvar som virksomheder.

Det er Straffelovrådets opfattelse, at man også i en generel bestemmelse i straffeloven om ansvarssubjekterne bør fastholde den ligestilling af private selskaber m.v. og offentlige myndigheder, som den nyeste særlovgivning har fastslået. Det er fundet overflødig udtrykkeligt at nævne de i nyere særlovsbestemmelser medtagne »kommunale fællesskaber«, idet sådanne fællesskaber vil være omfattet af den foreslåede bestemmelse, uanset om de er organiseret som interessentskab, andelsselskab el. lign.

Straffelovrådet foreslår, at bestemmelserne i straffeloven om strafansvar for juridiske personer skal have virkning også i forhold til allerede gældende bestemmelser herom i særlovgivningen. Det indebærer, at de nugældende bestemmelser om strafansvar for juridiske personer uanset deres formulering vil have samme anvendelsesområde som de nye regler i straffeloven.

F.eks. vil kommuner og statslige myndigheder kunne ifalde ansvar, selv om de ikke er nævnt i den pågældende særlovsbestemmelse, men det gælder dog kun for overtrædelser, der begås efter straffelovsændringens ikrafttræden, jf. straffelovens § 3.

Straffelovrådet forudsætter i den forbindelse, at eksisterende bestemmelser om selskabsansvar ved

først give lejlighed ændres i overensstemmelse med de nye regler i straffeloven.

Der henvises i øvrigt til betænkningens kap. 5 om ansvarssubjekter, pkt. 5.1.-5.6. (s. 59-73), og til bemærkningerne til § 26 i lovforslagets § 1, nr. 1. Om Justitsministeriets overvejelser henvises til pkt. 3.1. nedenfor.

2.4. Enkeltmandsvirksomheder

Straffelovrådet foreslår, at kollektivansvaret også bør gælde for visse enkeltmandsejede virksomheder. Af betænkningen fremgår det dog, at spørgsmålet har givet anledning til nogen tvivl i rådet.

På den ene side finder Straffelovrådet det klart, at det kan virke noget vilkårligt, hvis en personligt ejet virksomhed ikke kan ifalde et bødeansvar, som kan pålægges en selskabsdrevet virksomhed i samme branche og af samme størrelse og struktur.

På den anden side finder rådet det betænkeligt at sigte på en generel ligestilling af enkeltmandsvirksomheder med selskaber og andre kollektiver. Et meget stort antal virksomheder inden for landbrug, detailhandel, håndværk, liberale erhverv m.v. er af en begrænset størrelse og har en enkeltperson som den, der udfører eller leder og overvåger virksomhedens aktiviteter.

På områder som de nævnte må det efter rådets opfattelse anses for tilstrækkeligt at bygge på strafferettens almindelige princip om personligt ansvar for den, hvem en overtrædelse kan tilregnes som forsætlig eller uagtsom. En generel hjemmel for bødeansvar for virksomheden som sådan ville betyde, at der i enkeltmandsejede virksomheder i vidt omfang bestod en dobbelt risiko for strafansvar, idet der ville kunne pålægges virksomhedens ejer bødestraf – i sjældnere tilfælde frihedsstraf – sammen med et bødeansvar for virksomheden. Begge bøder måtte da udredes af den samme person.

Straffelovrådet foreslår på denne baggrund en mellemløsning med hensyn til strafansvaret for enkeltmandsejede virksomheder. Efter § 26, stk. 2, i rådets lovudkast skal kollektivansvaret således omfatte enkeltmandsvirksomheder, »for så vidt disse navnlig under hensyn til deres størrelse og organisation kan sidestilles med de i stk. 1 nævnte selskaber«, dvs. aktie-, anparts- og andelselskaber.

Rådet har ikke fundet at burde foreslå en mere skarp afgrænsning af de enkeltmandsvirksomheder, der skal være omfattet af bestemmelsen om kollektivansvar, f.eks. ved angivelse af en mindstegrænse for antallet af ansatte. Efter rådets forslag vil der således tilkomme domstolene en selvstændig rolle med hensyn til afgrænsningen. Dette falder godt i tråd med, at anvendelsen af denne særlige ansvarsform

principielt bør have en faktultativ karakter og kræve et konkret skøn over ansvarsudvidelsens rimelighed.

Straffelovrådet går imidlertid ud fra, at det anvendte ordvalg i § 26, stk. 2, i praksis vil gøre det muligt at skille mindre virksomheder med overskuelige ledelsesmæssige forhold fra og at indkredse de tilfælde, hvor et ansvar for virksomheden kommer i betragtning. Det sidste vil især være tilfældet med hensyn til større virksomheder med et større antal ansatte, udpræget funktionsdeling og ledere på mellemniveauer, hvor en ejer og/eller øverste leder ikke kan ventes at tage del i alle aktiviteter.

Skulle der i administrativ bødepraksis på et område vise sig en tilbøjelighed til at strække bødeforelægs praksis for vidt, f.eks. for at undgå besværet med at undersøge, hvorledes en lovovertrædelse er indtruffet, vil adgangen til domstolsprøvelse efter Straffelovrådets opfattelse give tilstrækkelig sikkerhed for en ansvarsbedømmelse i overensstemmelse med lovens intentioner.

Der henvises i øvrigt til betænkningens kap. 5 om ansvarssubjekter, pkt. 5.7. (s. 73-76), og til bemærkningerne til § 26, stk. 2, i lovforslagets § 1, nr. 1.

Straffelovrådets forslag om enkeltmandsejede virksomheder skal endvidere ses i sammenhæng med rådets forslag om, at bestemmelser (bortset fra bestemmelserne i medieansvarsloven) om objektivt individualansvar – dvs. ansvar for enkeltpersoner uden skyld – ophæves. Der henvises herom til pkt. 2.7. nedenfor.

Om Justitsministeriets overvejelser vedrørende dette spørgsmål og spørgsmålet om strafansvar for enkeltmandsvirksomheder henvises til pkt. 3.2. nedenfor.

2.5. Ansvarsbetingelser

Der findes ikke i dag almindelige lovregler om, under hvilke betingelser et selskabsansvar, der har hjemmel i en særlov, bliver aktuelt. Der er i teori og praksis forskellige opfattelser heraf.

Kollektivansvaret er ofte blevet betegnet som et objektivt ansvar – et sidestykke til det objektive individualansvar, hvor en lovovertrædelse ikke kan tilregnes en person som hverken forsætlig eller uagtsom. I den forbindelse har det kunnet hævdes, at en objektivt konstateret overtrædelse inden for virksomheden er tilstrækkeligt grundlag for at pålægge denne et bødeansvar. En anden opfattelse går ud på, at der på en eller anden måde må tilføjes et skyldkrav, eventuelt således at der skal være udvist forsætligt eller uagtsomt forhold fra en eller flere til virksomheden knyttede enkeltpersoner.

Straffelovrådet finder det nødvendigt, at man ved en generel bestemmelse i straffeloven søger afklaret,

hvad der skal gælde herom. Det forslag til en bestemmelse i straffelovens § 27, som rådet har formuleret, svarer til, hvad der trods den nævnte usikkerhed – efter rådets opfattelse mest sandsynligt vil blive lagt til grund af domstolene som gældende ret.

Efter forslaget vil strafansvar for en juridisk person for det første forudsætte, at der er begået en overtrædelse inden for virksomheden. Overtrædelser, der begås af medarbejdere i forbindelse med arbejdets udførelse, må som hovedregel anses for begået inden for virksomheden. Der kan dog forekomme overtrædelser begået af ansatte, som må anses for så fremmede eller uvedkommende i forhold til den juridiske person, at overtrædelsen ikke objektivt kan henføres til den juridiske persons virkefelt. Der tænkes her f.eks. på en ansats overtrædelser af køre- og hviletidsbestemmelserne i tilfælde, hvor den pågældende *efter* ankomst til arbejdspladsen fortsætter kørslen for at transportere noget materiale hjem til sin privatbolig, jf. betænkningen s. 93.

Til den nævnte objektive betingelse for selskabsansvar føjes en betingelse af den type, som sædvanligvis betegnes som hørende til forseelsens subjektive side. Dette skyldkrav, der er tænkt som en tydelig tilnærmelse til kravet om forsæt eller uagtsomhed ved personligt strafansvar, kan forekomme i to former, nemlig enten som tilregnelser hos personer, der er knyttet til den juridiske person, eller som tilregnelser hos den juridiske person som sådan, jf. rådets forslag til straffelovens § 27, stk. 1.

I den førstnævnte form skal den objektive lovovertrædelse kunne tilregnes en eller flere til den juridiske person knyttede personer. Hertil henregnes ledelse og ansatte. Fejl begået af personer med en anden tilknytning til den juridiske person kan dog efter omstændighederne også pådrage den juridiske person strafansvar, f.eks. i tilfælde, hvor den pågældende må anses for at have handlet på virksomhedens vegne (selskabsansvar i forbindelse med kontraheret bistand). Det kræves normalt ikke, at man kan henføre det dadelværdige forhold til en bestemt medarbejder. Anonyme fejl er således også omfattet. Med udtrykket »anonyme fejl« sigter Straffelovrådet til overtrædelser, hvor det af omstændighederne fremgår, at en person inden for virksomheden har begået et tilregneligt forhold, men hvor det er vanskeligt eller umuligt at finde frem til denne person, jf. betænkningen s. 83.

I den anden form skal overtrædelsen kunne tilregnes virksomheden som sådan dvs. lægges denne til last som en fejl ved arbejdets tilrettelæggelse eller som manglende kontrol eller på anden måde. Herunder vil bl.a. falde de såkaldte kumulerede fejl. Med dette udtryk sigter Straffelovrådet til fejl, der

består i en flerhed af handlinger eller undladelser inden for virksomheden, begået af flere personer, der hver for sig er straffri på grund af en ringe andel eller ringe uagtsomhed i det strafbare resultat, men hvor de enkelte andele tilsammen resulterer i overtrædelser, jf. betænkningen s. 83.

Kan der ikke bevises et tilregneligt forhold udvist af personer knyttet til virksomheden (ledelsespersoner, ansatte og eventuelt andre – 1. led), eller kan det efter det oplyste ikke bebrejdes virksomheden som sådan (2. led), at overtrædelsen er forekommet, vil kollektivansvaret ikke kunne pålægges. Hvor betingelsen i bestemmelsens første led er opfyldt, er den juridiske persons ansvar i realiteten et hæftelseslignende ansvar for enkeltpersoners overtrædelse. I det andet led er der tale om i mangel af bevis for enkeltpersoners fejl at anlægge en skyldbedømmelse – en form for uagtsomhedsbedømmelse – i forhold til virksomheden som sådan.

Der tilføjes i § 27, stk. 2, i Straffelovrådets lovudkast en bestemmelse om, at bødeansvaret for statslige myndigheder og kommuner er begrænset til overtrædelser begået ved udøvelse af virksomhed, der svarer til eller kan sidestilles med virksomhed udøvet af private. Ved denne bestemmelse tilkendegives, at myndigheders bødeansvar ikke omfatter handlinger, der må opfattes som led i myndighedsudøvelse. En kommune vil f.eks. kunne ifalde ansvar, hvis der i forbindelse med driften af et kommunalt rensningsanlæg sker en overtrædelse af miljøbeskyttelsesloven, men derimod ikke, hvis kommunen i sin egenskab af miljømyndighed har set igennem fingre med en virksomheds ulovlige udledning. I sidstnævnte tilfælde kan der i stedet blive spørgsmål om at pålægge de ansvarlige kommunalbestyrelsesmedlemmer et personligt strafansvar.

Der henvises i øvrigt til betænkningens kap. 6 om ansvarsbetingelser (s. 78-98) og til kap. 7 om selskabsansvar i forbindelse med kontraheret bistand (s. 99-107). Desuden henvises til § 27 i lovforslagets § 1, nr. 1.

Om Justitsministeriets overvejelser henvises til pkt. 3.1. nedenfor.

2.6. Ansvarsplacering

Selskabsansvar kan efter gældende ret pålægges sammen med individuelt ansvar for én eller flere personer for den samme lovovertrædelse, såfremt ansvarsbetingelserne i begge henseender er opfyldte. Men det er også muligt at begrænse tiltalen til at angå enten den juridiske person eller enkeltpersoner, selv om en straffesag med både kollektivt og individuelt ansvarssubjekt skønnes at være gennemførlig.

Det kan efter Straffelovrådets opfattelse ikke anbefales, at der søges gennemført en generel bestemmelse, der tager sigte på at løse spørgsmålet om valg af ansvarssubjekt i de tilfælde, hvor betingelserne både for selskabsansvar og for individuelt ansvar må anses for at være opfyldt.

Det må antages – og synes også bekræftet ved oplysninger om den hidtil fulgte praksis – at der er behov for varierende løsninger. På en del af de områder, hvor kollektivansvaret er hjemlet, må der gives dette ansvar en udstrakt anvendelse. Om der hertil bør føjes et individuelt ansvar, kan bero på, om den ansvarlige person har virket i en ledende stilling, og om overtrædelsen kan tilregnes den pågældende som forsætlig eller groft uagtsom. Der er områder, hvor lovgivningen pålægger den enkelte et selvstændigt og individuelt ansvar for overholdelsen af reglerne, og hvor det derfor ville modvirke lovgivningens formål, hvis man gennem regler om ansvarsplacering undtog en del af disse personer fra ansvar i tilfælde af strafbar overtrædelse af reglerne. Straffelovrådet nævner i den forbindelse bl.a. ansattes kørsel med overlæs som eksempel på, at der normalt ikke kan gives afkald på at gøre individuelt ansvar gældende samtidig med, at der rejses tiltale mod det selskab, der er arbejdsgiver og ejer køretøjet, jf. betænkningen s. 123.

Generelt finder Straffelovrådet imidlertid, at det er betænkeligt at gøre både kollektivt og individuelt ansvar gældende i tilfælde, hvor dette skønnes at føre til en præventivt overflødig, dobbelt strafanvendelse. Det er således rådets opfattelse, at virksomhedsansvaret på mange områder må være det primære. Det gælder især, når det må formodes, at lovovertrædelsen er økonomisk motiveret, men også f.eks., hvis den udviste uagtsomhed ikke er graverende, eller den person, som lovovertrædelsen kan tilregnes, har en underordnet stilling i virksomheden.

Mens der som nævnt ikke kan tilrådes en generel vejledende bestemmelse, anbefaler rådet, at der i højere grad end hidtil søges udarbejdet direktiver eller vejledende retningslinier for valget af strafsubjekt inden for de enkelte lovområder.

Rådet foreslår endvidere, at der overvejende af ordsmæssige grunde ved regler fastsat af rigsadvokaten i medfør af retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 7, tilvejebringes udtrykkelig hjemmel til tiltalefrafald over for enkeltpersoner i tilfælde, hvor en bødereaktion over for den juridiske person findes tilstrækkelig.

Der henvises i øvrigt til betænkningens kap. 8 om ansvarsplacering (s. 108-128) og til bemærkningerne til § 27 i lovforslagets § 1, nr. 1.

Om Justitsministeriets overvejelser henvises til pkt. 3.1. nedenfor.

2.7. Objektivt individualansvar

Straffelovrådet kunne efter kommissoriet vedrørende juridiske personers strafansvar behandle andre spørgsmål, der er beslægtede hermed. Rådet har fundet det naturligt at tage stilling til det såkaldte objektive individualansvar, dvs. det strafansvar, som kan pålægges en enkeltperson uden iagttagelse af dansk strafferets almindelige krav om, at der skal være udvist et forsætligt eller uagtsomt forhold. Denne skærpede ansvarsform er en fravigelse af princippet i straffelovens § 19 om tilregnelser, og den kræver lovhjemmel. Det objektive individualansvar forekommer meget sjældnere end strafansvaret for juridiske personer, men har dog hjemmel i ca. 20 særlove.

Straffelovrådet finder, at der bør anlægges en mere kritisk vurdering af det objektive individualansvar end den, der har fundet udtryk i den ganske vist meget tilbageholdende lovgivningspraksis. Der er store principielle betænkeligheder ved at fravige straffetretens skyldprincip, som går ud på, at en lovovertrædelse, der er realiseret ved aktiv handlen eller ved undladelse, skal kunne bebrejdes ansvarssubjektet som forsætlig eller – som det normalt er tilfældet på særlovsområder – i det mindste uagtsom (i visse love: groft uagtsom).

Det er Straffelovrådets konklusion, at de gældende bestemmelser om objektivt individualansvar bør ophæves. Der bortses i den forbindelse fra bestemmelserne herom i medieansvarsloven (omtalt i betænkningen s. 136-137), som rådet ikke har fundet anledning til at tage stilling til, bl.a. fordi denne lovgivning for nylig har været genstand for en meget grundig revision.

Anvendelsen af selskabsansvar med de af Straffelovrådet foreslåede udvidelser, dels til interessentskaber, dels til visse enkeltmandsvirksomheder, jf. pkt. 2.3 og 2.4. ovenfor, vil efter rådets opfattelse stærkt begrænse behovet for at kunne pålægge personer et bødeansvar uden skyld. Der vil dog også være områder, hvor denne betragtning ikke holder stik. Straffelovrådet peger i den forbindelse f.eks. på arbejdsmiljøområdet og reglerne om overlæs, hvor der i dag er hjemmel til objektivt individualansvar, men hvor der efter § 26, stk. 2, i rådets lovudkast vil være enkeltmandsvirksomheder, der ikke bliver omfattet af den foreslåede regel, og hvor indehaveren ikke vil kunne bebrejdes en overtrædelse, som begås af en ansat. Ophæves bestemmelserne om objektivt individualansvar på disse områder, vil det således betyde, at der efter omstændighederne ikke vil være

mulighed for at placere et strafferetligt ansvar hverken på indehaveren personligt eller på virksomheden som sådan. Der vil alene være mulighed for at straffe den pågældende ansatte.

Der er imidlertid efter Straffelovrådets opfattelse generelt grund til at nære nogen tvivl om det objektive bødeansvars præventive nytteværdi, og navnlig må man spørge, om strafferetten kan forsvare at opretholde lovregler om ansvar for objektive overtrædelser, som de tiltalte ikke kan gøre for.

Der henvises i øvrigt herom til betænkningens kap. 9 (s. 129-144) og kap. 10 (s. 145-152), hvor der er redegjort nærmere for spørgsmålet om objektivt individualansvar og for rådets forslag om ophævelse af sådanne bestemmelser.

Om Justitsministeriets overvejelser henvises til pkt. 3.2. nedenfor.

2.8. Bødens udmåling og betaling

Anvendelsen af bødestraf i sager om kollektivansvar følger straffelovens almindelige regler. Bøden udmåles som sumbøde (dvs. et samlet beløb, f.eks. 10.000 kr., i modsætning til 10 dagbøder á 1.000 kr.). Ud over hensynet til lovovertrædelsens beskaffenhed og grovhed, jf. straffelovens § 80, fremhæver § 51, stk. 3, særligt hensynet til den skyldiges betalingsevne. Det har derfor støtte i loven, at den bøde, som pålægges en juridisk person, kan blive væsentlig større end den, som udmåles over for strafskyldige enkeltpersoner.

Det må efter Straffelovrådets opfattelse betragtes som en mangel ved loven – dog nærmest af formel karakter – at § 51, stk. 3, ikke nævner hensynet til den ved lovovertrædelsen opnåede eller tilsigtede fortjeneste. Straffelovrådet foreslår derfor, at der til § 51, stk. 3, om »særligt hensyn til den skyldiges betalingsevne« føjes ordene »og til den opnåede eller tilsigtede fortjeneste eller besparelse«. Tilføjelsen vil også gælde bøder, der udmåles over for enkeltpersoner.

Det er en selvfølge, at afsoning af forvandlingsstraf for ubetalte selskabsbøder ikke kommer i betragtning. Af ordensmæssige grunde foreslår Straffelovrådet dog en tilføjelse til straffelovens § 54, hvorved det fastslås, at der ikke fastsættes forvandlingsstraf for bøder, der idømmes juridiske personer.

Straffelovrådet overvejer i betænkningen, om en juridisk person, der har fået pålagt en bøde, kan gøre regres gældende mod en ansat, som virksomheden anser som ansvarlig for lovovertrædelsen, dvs. kræve et beløb betalt af den ansatte svarende til den pålagte bøde. Ifølge rådet har spørgsmålet formentlig større principiel end praktisk interesse. Rådet mener, at spørgsmålet må besvares benægtende. Når en

straffesag er afgjort, bør der ikke ved en senere sag i civilretlige former kunne ske en ændring af den ansvarsplacering og den udmåling af ansvarssubjektets bødetilsvar, som har fundet sted.

Straffelovrådet foreslår derfor, at der i straffelovens § 52 som nyt stk. 8 optages en bestemmelse om, at den bødefældte ikke kan kræve bøden betalt eller erstattet af andre. Bestemmelsen vil omfatte både fysiske og juridiske personer.

Der henvises i øvrigt til betænkningens kap. 11 om sanktioner m.v. (s. 153-167) og kap. 12 om regres og skattemæssige spørgsmål (s. 168-176). Der henvises endvidere til bemærkningerne til § 51, stk. 3, § 52, stk. 8, og § 54, stk. 3, i lovforslagets § 1, nr. 2, 3 og 4.

Om Justitsministeriets overvejelser henvises til pkt. 3.1. nedenfor.

2.9. Forældelse

Det følger af straffelovens § 93, stk. 1, nr. 1, at en juridisk persons strafansvar som hovedregel forældes på 2 år, fordi straffen aldrig kan overstige bøde. En længere forældelsesfrist vil dog gælde, dels i medfør af § 92, stk. 2, 2. pkt., om unddragelse af told eller afgift, dels efter § 93, stk. 3, om visse overtrædelser af skattekontrolloven, og endelig i medfør af specielle særlovsbestemmelser om en længere frist end 2 år.

Straffelovrådet finder, at de her nævnte regler om forældelse af juridiske personers strafansvar bør opretholdes. Man finder ikke grund til at foreslå en bestemmelse, efter hvilken forældelsesfristen for en juridisk person ikke kan være kortere end den, der gælder for fysiske personer med hensyn til den samme lovovertrædelse. En sådan bestemmelse ville alligevel i langt de fleste tilfælde føre til en forældelsesfrist på 2 år, fordi den af fysiske personer forskyldte straf normalt er en bøde, jf. herved § 93, stk. 1, nr. 1. Den ovennævnte hovedregel om en 2 års forældelsesfrist for juridiske personer er ifølge rådet en enkel løsning, men den kan naturligvis fraviges i en særlov, hvor forholdene taler for det.

Forældelsesfristen for en juridisk person afbrydes efter samme regler som fristen i forhold til en fysisk person, jf. straffelovens § 94, stk. 4. Der findes i retspraksis eksempler på, at et fristafbrydende skridt over for en enkeltperson, der har handlet på en juridisk persons vegne, også er tillagt virkning i forhold til den juridiske person. Med hensyn til den omvendte situation er der eksempler på, at et fristafbrydende skridt over for en juridisk person er tillagt virkning i forhold til ansvarlige enkeltpersoner.

Straffelovrådet kan tiltræde, at fristafbrydelse over for personer, der har handlet på vegne af en juridisk

person, tillægges virkning i forhold til den juridiske person.

Derimod finder rådet, at fristafbrydelse over for enkeltpersoner må forudsætte, at der er foretaget et fristafbrydende skridt over for den enkelte personligt.

Straffelovrådet foreslår derfor en tilføjelse til straffelovens § 94, stk. 4, der går ud på, at i tilfælde, hvor forældelsesfristen afbrydes over for nogen, som har handlet på en juridisk persons vegne, har denne fristafbrydelse også virkning i forhold til den pågældende juridiske person.

Det følger modsætningsvis heraf, at en fristafbrydelse over for vedkommende juridiske person ikke vil kunne tillægges virkning i forhold til enkeltpersoner. Afbrydelse af forældelse i forhold til eventuelt ansvarlige enkeltpersoner vil således i alle tilfælde kræve, at der foretages afbrydelsesskridt over for de pågældende personligt.

Der henvises i øvrigt til betænkningens kap. 13 om processuelle spørgsmål m.v., pkt. 13.7. og pkt. 13.8. (s. 188-191) og til bemærkningerne til § 94, stk. 4, i lovforslagets § 1, nr. 5.

Om Justitsministeriets overvejelser henvises til pkt. 3.1. nedenfor.

2.10. Processuelle spørgsmål

Retsplejeloven indeholder ingen bestemmelser, som udtrykkeligt nævner juridiske personer som genstand for sigtelse og tiltale. Det må derfor afgøres ud fra reglerne om fysiske personer og de grundsætninger, der kan udledes heraf, hvad der skal gælde om straffesager mod juridiske personer. Sådanne spørgsmål behandles i betænkningens kap. 13 om processuelle spørgsmål m.v., der navnlig omhandler fremgangsmåden med hensyn til meddelelser til selvkabet om en sigtelse, afhøring ved politiet, fremsættelse af bødeforelæg, udformning af anklageskrift og afhøring i retten.

Det fremhæves, at der i meddelelser til den juridiske person bør anføres en personlig adressat, typisk en virksomheds direktør, hvorved det sikres, at der inden for den juridiske person kan tages de skridt, som henvendelsen giver anledning til.

Et herfra forskelligt spørgsmål er, hvem der under straffesagen kan optræde som den juridiske persons processuelle repræsentant. Straffelovrådet antager, at dette i almindelighed afgøres af den juridiske person selv. Det er ligeledes rådets opfattelse, at den processuelle repræsentant har de beføjelser, som efter loven tilkommer en sigtet eller tiltalt fysisk person, og at den pågældende således ikke er undergivet vidnepligt og strafansvar for falsk forklaring. Andre ansatte inden for den juridiske person afhøres

som vidner, medmindre de er personligt sigtede i anledning af samme forhold eller kunne risikere at blive det som følge af afgivelse af sandfærdig forklaring.

For så vidt angår straffesager mod en offentlig myndighed, antager Straffelovrådet, at alle ansatte personer behandles efter reglerne om vidner, medmindre de er personligt sigtede eller risikerer at blive det.

Straffelovrådet har ikke taget stilling til, i hvilket omfang der kan antages at være behov for at gennemføre ændringer i retsplejeloven med henblik på særskilt regulering af straffesager mod juridiske personer. Noget væsentligt behov for sådanne lovændringer synes der ifølge rådet ikke at være, men videre overvejelser vedrørende dette spørgsmål må i givet fald ske i anden sammenhæng, hvor også de hermed beslægtede spørgsmål om civile sager kan tages op til drøftelse.

Der henvises i øvrigt til betænkningens kap. 13 om processuelle spørgsmål m.v., pkt. 13.1. – 13.6. (s. 177-188).

Om Justitsministeriets overvejelser henvises til pkt. 3.1. nedenfor.

3. Justitsministeriets overvejelser

3.1. Strafansvar for juridiske personer

Justitsministeriet finder i lighed med Straffelovrådet, at kollektivansvaret bør opretholdes, jf. pkt. 2.2. ovenfor.

Som anført af Straffelovrådet, må det således antages, at dette ansvar er egnet til at styrke den præventive virkning af de regler i særlovgivningen, der medfører pligter for virksomheder, og at det i mange tilfælde indebærer en hensigtsmæssig placering af ansvaret for overtrædelser, navnlig hvor straf ikke kan eller bør pålægges enkeltpersoner.

Endvidere giver kollektivansvaret mulighed for at fastsætte bøder, der står i passende forhold til virksomhedens størrelse og økonomi og til den fortjenste, der er opnået eller tilsigtet ved lovovertrædelser.

Justitsministeriet er også enig med Straffelovrådet i, at kollektivansvaret fortsat bør have hjemmel i de enkelte love, hvor denne ansvarsform ønskes, og at straffeloven alene skal indeholde almindelige udfyldende bestemmelser om ansvarssubjekter og ansvarsbetingelser. Som det fremgår af Straffelovrådets overvejelser om dette spørgsmål, jf. betænkningen s. 49-53, må denne fremgangsmåde antages at give den bedste anledning til at overveje, om der på de enkelte områder kan forekomme overtrædelser begået af juridiske personer og være noget at vinde ved at ud-

vide det strafferetlige ansvar ud over det individuelle ansvar.

Justitsministeriet kan endvidere tilslutte sig, at der i straffeloven optages en generel bestemmelse om ansvars kredsen svarende til § 26, stk. 1, i rådets lovudkast, jf. pkt. 2.3. ovenfor. Som Straffelovrådet nævner, opnås det herved, at de fællesskabsformer med karakter af juridisk person, der nu og i fremtiden kan tænkes at forekomme, vil være omfattet af bestemmelser om selskabsansvar, og at der ikke med hensyn til strafansvar vil være vundet noget ved at organisere en virksomhed på en bestemt måde. Om det særlige spørgsmål vedrørende strafansvar for enkeltmandsvirksomheder og det hermed forbundne spørgsmål om ophævelse af bestemmelser om objektivt individualansvar henvises til pkt. 3.2. nedenfor.

I betænkningen s. 90-91 giver Straffelovrådet udtryk for, at der er behov for at udforme generelle bestemmelser i straffeloven til regulering af betingelserne for selskabsansvar, jf. pkt. 2.5. ovenfor. Justitsministeriet er enig med rådet herom.

Justitsministeriet kan ligeledes tiltræde det forslag til en bestemmelse i straffelovens § 27 om ansvarsbetingelserne for juridiske personer, som rådet har formuleret. Forslaget må antages at svare til, hvad der i dag af domstolene vil blive anset som gældende ret.

Det er Straffelovrådets opfattelse, at virksomhedsansvaret på mange områder må være det primære. Det gælder især, når en lovovertrædelse er motiveret af økonomiske grunde, men også, hvis den udviste uagtsomhed ikke er graverende, eller hvis forholdet er begået af underordnet personale i virksomheden.

Straffelovrådet kan dog ikke anbefale, at der søges gennemført en generel bestemmelse om valg af ansvarssubjekt, jf. pkt. 2.6. ovenfor. Justitsministeriet deler denne opfattelse. Som det fremgår af betænkningen s. 122-128, må der således antages at være behov for varierende løsninger på de enkelte lovområder. Justitsministeriet er imidlertid enig i, at det må formodes at kunne bidrage til en væsentlig afklaring af retstilstanden, at der i videre omfang end hidtil gennem anklagemyndigheden udfærdiges direktiver og vejledende retningslinier for valget af ansvarssubjekt på lovområder, hvor spørgsmålet kan få praktisk betydning.

Justitsministeriet kan endvidere tilslutte sig rådets anbefaling af, at der ved regler udstedt af rigsadvokaten i medfør af retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 7, tilvejebringes en mere præcis hjemmel til at meddele tiltalefrafald i tilfælde, hvor anklagemyndigheden finder at kunne gennemføre en straffesag mod en enkeltperson til afgørelse om strafansvar, men afstår herfra under hensyn til, at bødereaktion overfor selskabet findes tilstrækkelig.

Der vil derfor blive taget initiativ til, at der i samråd med Rigsadvokaten sker en opfølgning af de nævnte anbefalinger fra Straffelovrådet.

Det forudsættes i øvrigt, at de gældende bestemmelser i særlovgivningen om selskabsansvar i forbindelse med førstkommande lovændring på det pågældende område bliver ændret til en henvisning til reglerne i straffeloven, jf. Straffelovrådets forslag i betænkningen side 77 til en standardbestemmelse og de specielle bemærkninger nedenfor til § 25.

Ifølge rådets forslag skal bestemmelser i særlovgivningen også inden en sådan tilpasning i den pågældende lov omfatte den samme kreds af ansvarssubjekter som de nye regler i straffeloven.

Det vil kunne indebære, at også juridiske personer, der ikke er omfattet af ordlyden og den hidtidige forståelse af særlovsbestemmelsen, bliver strafansvarlige.

Justitsministeriet har på den baggrund overvejet, om en sådan udvidelse af kredsen af ansvarssubjekter bør afvente, at de enkelte regler om selskabsansvar i særlovgivningen bliver ændret i overensstemmelse med de nye regler i straffeloven. Resultatet af overvejelserne er blevet, at hensynet til, at de nye regler gennemføres samtidig og ensartet i forhold til alle eksisterende særlovsbestemmelser, taler for at følge rådets forslag på dette punkt. Det er endvidere Justitsministeriets opfattelse, at den af rådet foreslåede ordning med hensyn til de nye reglers virkning i forhold til gældende særlovsbestemmelser lovteknisk er forsvarlig, navnlig fordi de nugældende bestemmelser ved anvendelse af udtrykket »eller lignende« markerer, at der ikke er tale om en udtømmende opregning af de ansvarssubjekter, der er omfattet.

Lovforslaget er således også på dette punkt udformet i overensstemmelse med Straffelovrådets forslag i betænkningen.

Justitsministeriet kan desuden tiltræde, at der i straffelovens § 51, stk. 3, sker en lovfæstelse af det almindelige bødeudmålingsprincip, hvorefter der ved bødens fastsættelse også tages hensyn til den opnåede eller tilsigtede fortjeneste eller besparelse, jf. pkt. 2.8. ovenfor. Det samme gælder den foreslåede tilføjelse til straffelovens § 54, stk. 3, hvorved det fastslås, at der ikke kan fastsættes forvandlingsstraf for bøder, der idømmes juridiske personer.

Justitsministeriet deler i øvrigt rådets opfattelse, hvorefter der, når en straffesag er afgjort, ikke ved en senere civil sag bør kunne ske ændringer af den ansvarsplacering og udmåling af ansvarssubjektets bødetilsvar, der har fundet sted i straffesagen. Justitsministeriet tilslutter sig derfor rådets forslag om, at der i straffelovens § 52 optages en bestemmelse om,

at den bødefældte ikke kan kræve bøden betalt eller erstattet af andre.

Som det fremgår af pkt. 2.9. ovenfor, finder Straffelovrådet, at de gældende regler om forældelse af juridiske personers strafansvar bør opretholdes. Der har ikke i praksis vist sig behov for en almindelig bestemmelse om en længere forældelsesfrist for selskabsansvar. I det omfang, der på enkeltområder, som i dag er undergivet den almindelige forældelsesfrist på 2 år, er behov for en længere frist med hensyn til selskabsovertrædelser, må en sådan særlig frist i givet fald fastsættes i den pågældende særlov, således som det f.eks. er sket i miljøbeskyttelsesloven. Justitsministeriet kan tilslutte sig disse synspunkter. Der stilles derfor ikke forslag om ændring af straffelovens regler om forældelse af juridiske personers strafansvar.

Justitsministeriet er ligeledes enig i, at der ikke er grundlag for at stille forslag om ændring af den gældende retstilstand, hvorefter en fristafbrydelse over for en enkeltperson, der har optrådt på en juridisk persons vegne, også har virkning i forhold til den pågældende juridiske person. Justitsministeriet er endvidere også af den opfattelse, at en fristafbrydelse over for en juridisk person ikke bør tillægges virkning i forhold til eventuelt ansvarlige enkeltpersoner.

Justitsministeriet kan derfor tiltræde rådets forslag om, at der sker en lovregulering af dette spørgsmål. Justitsministeriet har dog fundet det rettest, at tilføjelsen til straffelovens § 94, stk. 4, udformes således, at det ikke kun ved en modsætningsslutning men direkte af lovteksten fremgår, at afbrydelse af forældelsesfristen overfor en juridisk person ikke kan tillægges virkning i forhold til enkeltpersoner, der har handlet på den juridiske persons vegne jf. lovforslagets § 1, nr. 5.

Som nævnt i pkt. 2.10 ovenfor, har Straffelovrådet ikke taget stilling til, i hvilket omfang der kan antages at være behov for at gennemføre ændringer i retsplejeloven med henblik på særskilt regulering af straffesager mod juridiske personer. Selv om der er en række spørgsmål med hensyn til juridiske personers straffeprocessuelle stilling, som ikke udtrykkeligt er reguleret i lovbestemmelserne, er det imidlertid rådets konklusion, at der ikke i praksis synes at være påvist noget væsentligt behov for afklaring eller ændring af retstilstanden gennem lovgivning.

Justitsministeriet kan tilslutte sig disse synspunkter. Der er endvidere ikke i høringssvarene over betænkningen fremkommet bemærkninger, der viser, at der skulle være behov for sådan lovregulering. Der foreslås derfor ikke ændringer af retsplejeloven som følge af gennemførelse af lovforslaget om straf-

ansvar for juridiske personer. Dog foreslås det, jf. ovenfor, at der i medfør af retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 7, sker en præcisering af hjemlen til at meddele enkeltpersoner tiltalefrafald, når en bødereaktion over for et selskab findes tilstrækkelig.

3.2. Særligt om enkeltmandsvirksomheder og objektivt individualansvar

a. Justitsministeriet er enig med Straffelovrådet i, at det kan forekomme mindre tilfredsstillende, at store *enkelthandsejede virksomheder*, som har lighed med selskaber, ikke kan straffes, mens en tilsvarende virksomhed, der drives i selskabsform, også kan straffes for overtrædelser, der kan tilregnes ansatte eller selskabet som sådant.

Justitsministeriet er derfor principielt enig med rådet i, at der bør være mulighed for i visse tilfælde at pålægge enkeltmandsvirksomheder straf efter de samme regler, som foreslås med hensyn til virksomhedsansvar for juridiske personer.

Justitsministeriet kan også tilslutte sig rådets synspunkter om, at det hverken er nødvendigt eller hensigtsmæssigt at indføre en ordning, hvorefter virksomhedsansvaret omfatter *enhver* erhvervsmæssig virksomhed, der er personligt ejet. Som det fremgår af rådets overvejelser, jf. betænkningen s. 75, vil en udvidelse af virksomhedsansvaret til at omfatte alle enkeltmandsvirksomheder i realiteten betyde en væsentlig udvidelse af det objektive individualansvar. Således ville også mindre enkeltmandsejede virksomheder, der drives af ejeren selv med bistand af pårørende eller nogle få ansatte, f.eks. kiosker, små detailforretninger, landbrug m.v., kunne straffes, selv om lovovertrædelserne ikke – således som det kræves efter de gældende regler – kan tilregnes ejeren som forsætlig eller uagtsom, eventuelt groft uagtsom.

Som det er nævnt ovenfor under pkt. 2.4., har spørgsmålet om kollektivansvar for visse enkeltmandsejede virksomheder givet anledning til nogen tvivl i Straffelovrådet.

Justitsministeriet er også af den opfattelse, at spørgsmålet om inddragelse af enkeltmandsvirksomheder under reglerne om kollektivansvar kan give anledning til tvivl. Det gælder især med hensyn til afgrænsningen af de enkeltmandsvirksomheder, der skal være omfattet af reglerne om selskabsansvar, i modsætning til de mindre enkeltmandsvirksomheder, der skal holdes uden for, og hvor ansvar som hidtil må rettes mod ejeren eller ansatte som et personligt strafansvar.

Det er Straffelovrådets opfattelse, at det ikke kan anbefales at afgrænse virksomhedsansvaret for enkeltmandsvirksomhed ved angivelse af et minimum

for antallet af ansatte i virksomheden. Det skyldes, at en sådan afgrænsning vil blive vilkårlig, og at antallet af medarbejdere næppe som det eneste kriterium er egnet til at bestemme, om en enkeltmandsvirksomhed bør være omfattet af virksomhedsansvaret for juridiske personer.

Straffelovrådet foreslår grænsedragningen fastsat således, at enkeltmandsvirksomheder kan være omfattet af strafansvaret for juridiske personer, såfremt virksomhederne »navnlig under hensyn til deres størrelse og organisation kan sidestilles med de i stk. 1 nævnte selskaber«.

Som det fremgår af betænkningen s. 76, tilkender giver en sådan bestemmelse, at det særlige ansvar for virksomheder ikke som almindelig regel gælder for den enkeltmandsejede virksomhed, og at der, hvis dette skal være tilfældet, skal ses på de nævnte konkrete forhold og drages en sammenligning med typiske selskabsforhold, således at det findes mest nærliggende, at overtrædelsen henføres til virksomheden som dennes fejl.

Imod den af rådet foreslåede regel kan det anføres, at den ikke giver en helt klar og præcis afgrænsning af strafansvaret for enkeltmandsvirksomheder. Der kan f.eks. forekomme enkeltmandsvirksomheder med ingen eller få ansatte, som både for så vidt angår størrelse og organisation kan sidestilles med et selskab med ingen eller få ansatte, og som er ejet af én person. Sådanne enkeltmandsvirksomheder skal efter rådets forslag ikke være omfattet af reglerne om kollektivansvar.

Bestemmelsen angiver endvidere ikke en udtømmende opregning af de kriterier, der er afgørende for strafansvaret. Det kan derfor anføres, at den ikke i tilstrækkelig grad lever op til de krav om præcision og klarhed, der sædvanligvis stilles til straffebestemmelser. Heroverfor kan det imidlertid indvendes, at disse krav i første række angår affattelsen af gerningsbeskrivelsen og således ikke umiddelbart tager sigte på afgrænsningen af ansvarssubjekterne.

Det kan i øvrigt ikke udelukkes, at bestemmelsen i praksis på efterforskningsstadiet kan kræve en betydelig ressourceanvendelse til at klarlægge enkeltmandsvirksomhedens struktur m.v.

Justitsministeriet finder imidlertid efter en samlet vurdering, at det må anses for forsvarligt at indføre en bestemmelse om virksomhedsansvar som foreslået af rådet. Forslaget i betænkningen bygger på meget grundige overvejelser, og medlemmerne af Straffelovrådet har været enige om, at det er næppe muligt at foretage en mere præcis angivelse af strafansvaret i lovtæksten end den, rådet er nået frem til.

Det foreslås derfor, at der i straffeloven som § 26, stk. 2, indsættes en bestemmelse, hvorefter bestem-

melser om strafansvar for selskaber m.v. også omfatter enkeltmandsvirksomheder, for så vidt disse navnlig under hensyn til deres størrelse og organisation kan sidestilles med de i § 26, stk. 1, nævnte selskaber, jf. herved pkt. 2.3. og 3.1. ovenfor og bemærkningerne til § 26, stk. 1, i lovforslagets § 1, nr. 1, nedenfor.

Justitsministeriet forudsætter imidlertid, at den foreslåede regel alene anvendes i tilfælde, hvor enkeltmandsvirksomheden klart kan sidestilles med et af de i § 26, stk. 1, nævnte selskaber, dvs. aktie-, anparts- eller andelsselskaber. Bestemmelsen forudsættes således afgrænset til tilfælde, hvor enkeltmandsvirksomheden under hensyn til kompetence- og ansvarsfordeling og den praktiske arbejdsdeling er organiseret på en sådan måde, at det findes rigtigt og naturligt at sidestille virksomheden med en juridisk person, der kan ifalde strafansvar som sådan.

Selv om det må erkendes, at det i en vis udstrækning kan forekomme noget vilkårligt at lade antallet af ansatte være afgørende for strafansvaret, bygger lovforslaget imidlertid på, at virksomheden skal have en vis størrelse, før der vil kunne foreligge en sådan ikke helt enkel arbejdsdeling, der kan begrunde strafansvar for virksomheden som sådan.

Det er således Justitsministeriets opfattelse, at det bør anses for en forudsætning, at enkeltmandsvirksomheden (på gerningstidspunktet) beskæftiger omkring 10-20 ansatte, før det kommer på tale at gøre strafansvar gældende mod virksomheden som sådan efter det foreslåede § 26, stk. 2. Bestemmelsen vil derfor ikke omfatte mindre enkeltmandsvirksomheder, der består af indehaveren og et mindre antal ansatte. Det gælder, uanset om en sådan mindre enkeltmandsvirksomhed ville kunne sidestilles med f.eks. et anpartsselskab med et tilsvarende antal ansatte.

Det forudsættes endvidere, at der i tilfælde, hvor enkeltmandsvirksomheder pålægges ansvar efter § 26, stk. 2, ikke tillige kan blive tale om et personligt strafansvar for ejeren for den samme overtrædelse.

Justitsministeriet er i øvrigt indstillet på nøje at følge udviklingen med hensyn til anvendelsen af den foreslåede regel. Når bestemmelsen har været gældende i 3-4 år, vil det således blive vurderet, om reglen giver anledning til en sådan væsentlig tvivl i praksis, at den bør ændres eller ophæves.

b. Spørgsmålet om afgrænsning af strafansvaret for enkeltmandsvirksomheder bør i øvrigt ses i sammenhæng med Straffelovrådets forslag om ophævelse af de gældende (ca. 20) bestemmelser om *objektivt individualansvar*, jf. ovenfor under pkt. 2.7.

Som det fremgår af betænkningen s. 147, tager de fleste af de - i øvrigt få - gældende bestemmelser om objektivt individualansvar sigte på indehavere og le-

dere af erhvervsvirksomheder, der ikke drives i selskabsform. I almindelighed kommer det objektive individualansvar på tale over for indehaveren i anledning af andres, typisk ansattes, tilregnelige forhold.

Justitsministeriet kan tilslutte sig Straffelovrådets betænkkeligheder ved et strafansvar for enkeltpersoner, som det ikke kan tilregnes som forsægtigt eller som uagtsomt, at der er realiseret en lovovertrædelse. Det må som udgangspunkt anses for stridende mod den almindelige opfattelse af retfærdighed og rimelighed i strafanvendelsen at straffe en *person* for en lovovertrædelse, der er begået af andre, og som ikke kan bebrejdes den pågældende.

Disse generelle synspunkter bekræftes af flere af de høringssvar, som de berørte ministerier har afgivet over betænkningen. En række ministerier har således peget på bestemmelser om objektive individualansvar i særlovgivningen, der efter ministeriernes opfattelse kan ophæves.

Det drejer sig om § 37, stk. 6, 1. pkt., i lov om hotel- og restaurationsvirksomhed (omtalt i betænkningen s. 135), skattekontrollovens § 18, 1. pkt., og toldlovens § 79, stk. 3 (omtalt i betænkningen s. 134-135), § 26 i loven om administration af Det Europæiske Økonomiske Fællesskabs forordninger om markedsordninger for landbrugsvarer (omtalt i betænkningen s. 137) samt § 41, stk. 3, i loven om erstatning for atomskader og § 16, stk. 5, i loven om sikkerhedsmæssige og miljømæssige forhold ved atomanlæg m.v. (omtalt i betænkningen s. 139).

Hertil kan føjes, at Statens Luftfartsvæsen ifølge udtalelsen fra Trafikministeriet ikke umiddelbart har kendskab til sager, der har medført, at enkeltpersoner er pålagt strafansvar på objektive grundlag for overtrædelse af bestemmelserne i luftfartslovens kap. 4 A, herunder de forskrifter, der er udstedt i medfør af dette kapitel, om objektive arbejdsgiveransvar for arbejdsmiljø under tjeneste på luftfartøj.

Inden for nogle områder kan der imidlertid foreligge særlige forhold, der indebærer, at et sædvanligt ansvar baseret på (beviseligt) forsæt og uagtsomhed ikke kan anses for tilstrækkeligt til at sikre opfyldelsen af lovgivningen. Der tænkes her navnlig på arbejdsmiljøområdet og færdselslovens område, hvor der ifølge de berørte ministerier ikke kan bortses fra, at risikoen for at pådrage sig et objektive individualansvar på afgørende måde medvirker til, at der hos virksomhedsindehaveren skabes et incitament til at leve op til lovgivningens krav f.eks. om indretning og sikring af arbejdspladser, køre- og hviletid og forbud mod overlæs.

Strafansvaret for juridiske personer og visse enkeltmandsvirksomheder, jf. ovenfor, vil i mange til-

fælde give mulighed for at pålægge virksomheden som sådan straf. For små enkeltmandsvirksomheder med en enkel struktur og få ansatte vil en ophævelse af bestemmelser om objektive individualansvar imidlertid kunne medføre, at der ikke er mulighed for at placere et strafansvar hverken på indehaveren personligt eller på virksomheden som sådan.

Der kan dog eventuelt blive tale om at gøre strafansvaret gældende mod en ansat, hvis overtrædelsen kan tilregnes denne.

Det er Justitsministeriets opfattelse, at det ikke kan udelukkes, at det på nogle områder vil have uheldige virkninger for overholdelsen og håndhævelsen af lovgivningen at ophæve bestemmelser om objektive individualansvar. At strafansvar eventuelt kan pålægges en ansat i en virksomhed, vil ikke altid være tilstrækkeligt. Det vil kunne betyde, at kun de ansatte – men ikke indehaveren af virksomheden – bærer det strafferetlige ansvar, selv om der er tale om overholdelse af pligter, som det efter en almindelig rimelighedsvurdering bør være virksomhedens ejer, der sikrer opfyldelsen af.

Justitsministeriet finder på denne baggrund, at der ikke i lovgivningen bør findes bestemmelser om objektive individualansvar, medmindre der på grund af områdets særlige karakter er afgørende hensyn til håndhævelsen af lovgivningen, der taler herfor.

Det foreslås derfor, at de gældende bestemmelser om objektive individualansvar underkastes en kritisk vurdering med henblik på at tage stilling til, om bestemmelserne kan ophæves, eller om der på det pågældende lovområde foreligger afgørende grunde til at opretholde en hjemmel til objektive individualansvar.

Det forudsættes i den forbindelse, at der af de berørte ministerier ved førstkommande lejlighed tages initiativ til en sådan vurdering. Endvidere forudsættes de bestemmelser, der er nævnt ovenfor, og som de hørte ministerier allerede nu anser for nødvendige, ophævet.

Endelig finder Justitsministeriet, at der kun under ganske særlige omstændigheder bør indføres regler om objektive individualansvar på nye lovområder. Justitsministeriet vil i forbindelse med den lovtekniske bistand til andre ministerier søge at sikre, at nye lovforslag udformes i overensstemmelse hermed.

Hvis de foreslåede ændringer af straffeloven bliver vedtaget af Folketinget, vil Justitsministeriet i øvrigt ved en skrivelse til samtlige ministerier orientere om indholdet af de nye regler og om de forudsætninger, der er knyttet hertil bl.a. vedrørende allerede gældende bestemmelser om objektive individualansvar.

Det tilføjes, at Straffelovrådets forslag om ophævelse af bestemmelser om objektivt individualansvar ikke omfatter de bestemmelser, der findes herom i medicansvarsloven. Straffelovrådet henviser i den forbindelse bl.a. til, at denne lovgivning for nylig har været genstand for en meget grundig revision.

Baggrunden for det særlige ansvarssystem i medicansvarsloven er først og fremmest at sikre den størst mulige ytrings- og informationsfrihed. En ny afvejning af disse meget vigtige hensyn over for lovens regler om objektivt individualansvar ville forudsætte indgående overvejelser, der i givet fald burde foregå i et udvalg bl.a. for også at give medierne indflydelse på eventuelle forslag om ændringer i ansvarsreglerne.

Da loven, der er fra 1991, bygger på grundige overvejelser i en betænkning fra Medicansvarsudvalget og også i forbindelse med behandlingen i Folketinget blev drøftet meget indgående, finder Justitsministeriet ikke grundlag for på nuværende tidspunkt på ny at iværksætte overvejelser på dette område. Der stilles således ikke forslag om ændringer i reglerne om objektivt individualansvar i medicansvarsloven i anledning af dette lovforslag.

4. Hørte myndigheder m.v.

Straffelovrådets betænkning har været sendt til høring hos præsidenterne for Østre og Vestre Landsret, præsidenten for Københavns Byret, præsidenterne for retterne i Århus, Odense, Ålborg og Roskilde, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, rigsadvokaten, rigspolitichefen, politidirektøren i København, politimestrene i Århus, Odense og Ålborg, Foreningen af Politimestre i Danmark, Politifuldmægtigforeningen, Dansk Politiforbund, Dansk Kriminalpolitiforening, Advokatrådet, Det Danske Center for Menneskerettigheder og samtlige ministerier bortset fra Statsministeriet og Økonomiministeriet.

5. Forslagets økonomiske og administrative konsekvenser m.v.

Lovforslaget skønnes ikke at have økonomiske eller administrative konsekvenser for det offentlige af betydning.

Lovforslaget skønnes ikke at have erhvervsøkonomiske eller miljømæssige konsekvenser.

Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter.

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

I bilaget til lovforslaget er de foreslåede bestemmelser i straffeloven sammenholdt med de gældende regler.

Til § 1

Til nr. 1

Til § 25

Bestemmelsen fastslår den generelle regel, at juridiske personer kan straffes, når der er særlig hjemmel hertil. Bestemmelsen indeholder ikke i sig selv hjemmel til et sådant ansvar, men forudsætter, at det i en særlov er fastsat, at der skal være strafansvar for juridiske personer.

Hjemmel til strafansvar for juridiske personer findes i dag i mere end 200 love. Normalt er bestemmelser herom affattet således: »Er overtrædelsen begået af et aktieselskab, et anpartsselskab, et andels-selskab eller lignende, kan der pålægges selskabet som sådant bødeansvar«. Afvigende formuleringer forekommer dog. Indeholder en lov hjemmel til at pålægge ejer, bruger eller lignende strafansvar, udgør dette ikke i sig selv tilstrækkelig hjemmel til at pålægge selskaber m.v. strafansvar i tilfælde, hvor ejer eller bruger er et selskab.

Efter lovforslaget er det ikke nødvendigt umiddelbart at ændre affattelsen af de mange hjemmelsbestemmelser om selskabsansvar, der findes i lovgivningen, jf. herom de almindelige bemærkninger ovenfor under pkt. 3.1. Nye bestemmelser om hjemmel til strafansvar for juridiske personer bør, medmindre der tilsigtes afvigelser fra den almindelige ordning, affattes således:

»Der kan pålægges selskaber m.v. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.«

Allerede gældende bestemmelser om hjemmel til selskabsansvar forudsættes ændret i overensstemmelse hermed ved førstkommande lejlighed.

Justitsministeriet vil i øvrigt orientere ministerierne om den fremtidige udformning af bestemmelser om strafansvar for juridiske personer. Justitsministeriet vil endvidere under den lovtekniske gennemgang af andre ministeriers lovforslag påse, at nye bestemmelser om hjemmel til strafansvar for juridiske personer affattes som nævnt, medmindre der tilsigtes afvigelser fra den almindelige ordning.

Der henvises i øvrigt til pkt. 2.2. og 3.1. i lovforslagets almindelige bemærkninger og til betænkningens kap. 4 om kollektivansvarets område og lovhjemmel (s. 48-58).

Til § 26

Til stk. 1

Bestemmelsen afgrænser kredsen af de ansvarssubjekter, der er omfattet af bestemmelser om strafansvar for juridiske personer. Bestemmelsen opstiller den formodning, at bestemmelser om strafansvar for andre end enkeltpersoner - herunder også allerede gældende bestemmelser om selskabsansvar - omfatter alle organisationsformer m.v., der kan optræde i retsforhold. Som samlebetegnelse for denne meget vide kreds er valgt udtrykket »juridisk person«, som står i modsætning til »fysisk person«.

Det er fundet overflødigt udtrykkeligt at nævne kommunale fællesskaber i bestemmelsen. Sådanne fællesskaber, der skal godkendes efter § 60 i den kommunale styrelseslov, er således omfattet af reglen, uanset om fællesskabet betegner sig som interessentskab, andelselskab eller lignende, jf. betænkningens s. 71.

Bestemmelsen indeholder imidlertid det selvfølgelige forbehold, at der i særloven vil kunne foretages en anden afgrænsning af ansvarskredsen end den, der følger af § 26. Da § 26 som nævnt indebærer en meget vid afgrænsning af kredsen af ansvarssubjekter, vil der i praksis formentlig navnlig kunne tænkes afvigelser i begrænsende retning. Tilsigtes der ved fremtidig lovgivning en begrænsning af kredsen af ansvarssubjekter, bør dette fremgå udtrykkeligt af den pågældende lov, således at spørgsmålet om, hvorvidt lovgivningsmagten har ønsket at fravige straffelovens almindelige regel, ikke kan give anledning til tvivl.

Bestemmelsen gælder i øvrigt ikke kun i forhold til nye bestemmelser om strafansvar for juridiske personer, der udformes på den ovenfor angivne måde, men også i forhold til de allerede gældende bestemmelser om selskaber m.v., indtil sådanne bestemmelser måtte blive ændret i overensstemmelse med den foreslåede standardformulering. Dette gælder, uanset hvordan den eksisterende særlovshjemmel måtte være udformet. Kommuner og statslige myndigheder vil således være omfattet, selv om disse offentlige myndigheder ikke måtte være nævnt i den pågældende særlovsregel. Tilsvarende gælder med hensyn til visse større enkeltmandsvirksomheder, jf. nedenfor.

Til stk. 2

Efter § 26, stk. 2, er visse enkeltmandsvirksomheder også omfattet af bestemmelser, der hjemler strafansvar for juridiske personer. Bestemmelsen fastsætter således, at bestemmelser om strafansvar for juridiske personer tillige omfatter enkeltmandsvirksom-

heder i det omfang, disse navnlig under hensyn til deres størrelse og organisation kan sidestilles med selskaber.

Om afgrænsningen af de enkeltmandsvirksomheder, der er omfattet af bestemmelsen, henvises til de almindelige bemærkninger pkt. 3.2.

Det vil følge af den foreslåede bestemmelse, at der ved sagens rejsning og afgørelse skal foreligge oplysninger om de træk ved en enkeltmandsvirksomhed, som taler for at sidestille den med selskabsforhold.

Inddragelsen af visse enkeltmandsvirksomheder under selskabsansvaret gælder ikke alene i forhold til nye bestemmelser om selskabsansvar, men også i forhold til allerede gældende bestemmelser om selskabsansvar.

Når der i de bestemmelser, der er indeholdt i dette lovudkast, tales om »juridiske personer«, skal det forstås med den udvidelse, der følger af den her omtalte regel om enkeltmandsvirksomheder. Dette betyder bl.a., at den nedenfor omtalte regel om, at der ikke fastsættes forvandlingsstraf for bøder, der idømmes juridiske personer, også gælder for enkeltmandsvirksomheder, der inddrages under ansvaret for juridiske personer. Spørgsmålet om afgrænsningen af ansvarssubjekterne er i øvrigt behandlet i betænkningens kap. 5 (s. 59-77).

Til § 27

Den foreslåede bestemmelse i § 27 har til formål at regulere de nærmere betingelser for juridiske persons strafansvar. Spørgsmålet om ansvarsbetingelserne er nærmere behandlet i betænkningens kap. 6 og 7 (s. 78-107). For så vidt angår spørgsmålet om ansvarsplacering, herunder spørgsmålet om forholdet mellem individualansvar og kollektivansvar, henvises til betænkningens kap. 8 (s. 108-128). Der henvises endvidere til pkt. 2.5., 2.6., 3.1. og 3.2.a. i lovforslagets almindelige bemærkninger. Om enkeltmandsvirksomheder bemærkes herved, at det forudsættes, at der i tilfælde, hvor enkeltmandsvirksomheder pålægges ansvar efter § 26, stk. 2, ikke tillige kan blive tale om et personligt strafansvar for ejeren for den samme overtrædelse.

Til stk. 1

Ud over kravet om, at der skal være hjemmel til strafansvar for juridiske personer, jf. ovenfor om § 25, forudsætter strafansvar for en juridisk person, at der inden for dens virksomhed er begået en overtrædelse, der kan tilregnes en eller flere til den juridiske person knyttede personer eller til den juridiske person som sådan.

Objektivt skal der inden for den juridiske persons virksomhed være begået en overtrædelse. Om fortolkningen af udtrykket »inden for« henvises til betænkningens kap. 6 og 7. Det fremgår heraf, at overtrædelser, der begås af ansatte i forbindelse med arbejdets udførelse, som hovedregel må anses for begået inden for virksomheden, men at der på den anden side kan forekomme overtrædelser begået af ansatte, som må anses for så fremmede eller uvedkommende i forhold til den juridiske person, at overtrædelserne objektivt ikke kan henføres til den juridiske persons virkefelt.

Det er endvidere en betingelse, at overtrædelsen subjektivt kan tilregnes en eller flere til den juridiske person knyttede personer *eller* den juridiske person som sådan. Med formuleringen fremhæves en dobbelthed i ansvarsbedømmelsen med hensyn til de subjektive ansvarsbetingelser. Bedømmelsen kan enten angå enkeltpersoners forhold (1. led) eller den juridiske person som sådan (2. led). I almindelighed vil en overtrædelse, der er begået inden for rammerne af en juridisk person, kunne tilregnes ledelse og/eller ansatte og dermed være omfattet af 1. led. 2. led vil formentlig navnlig have selvstændig betydning ved kumulerede fejl, hvor overtrædelsen ikke kan tilregnes enkeltpersoner som følge af de pågældendes ringe andel eller ringe uagtsomhed i relation til overtrædelsen.

Spørgsmålet om, på hvilken måde overtrædelsen skal kunne tilregnes (som uagtsom, eventuelt som groft uagtsom eller som forsættlig), beror på de subjektive krav i relation til den pågældende straffebedømmelse. Er strafansvar for den pågældende overtrædelse f.eks. betinget af (mindst) grov uagtsomhed, er det denne tilregningsform, der skal lægges til grund ved vurderingen af, om de subjektive betingelser for at pålægge en juridisk person strafansvar er opfyldt. Hvis strafansvar undtagelsesvis er betinget af forsæt, vil strafansvar for den juridiske person forudsætte, at overtrædelsen kan tilregnes enkeltpersoner som forsættlig.

Ikke enhver person med den fornødne tilregnelser i relation til en overtrædelse inden for den juridiske person vil kunne pådrage den juridiske person strafansvar. Det kræves, at den pågældende skal være »knyttet til« den juridiske person. Denne betingelse er klart opfyldt, når der er tale om ledelse og ansatte, jf. betænkningens kap. 6. Fejl begået af personer med en anden tilknytning til den juridiske person kan dog efter omstændighederne også pådrage den juridiske person strafansvar, f.eks. i tilfælde, hvor eksternt bistand er knyttet til en virksomhed på en sådan måde, at den pågældende må anses for at have handlet på virksomhedens vegne. Der henvises her-

om til betænkningens kap. 7.

Til stk. 2

Bestemmelsen i stk. 2 indeholder en særregel, hvorefter statslige myndigheder og kommuner alene kan straffes i anledning af overtrædelser, der begås ved udøvelse af virksomhed, der svarer til eller kan sidestilles med virksomhed udøvet af private. Denne begrænsning, der indebærer, at offentlige myndigheder ikke kan ifalde kollektivansvar i anledning af overtrædelser, der begås som led i myndighedsudøvelse, f.eks. ved udstedelse af en ulovlig tilladelse, svarer til, hvad der allerede gælder i dag. I tilfælde af overtrædelser i forbindelse med myndighedsudøvelse vil der som hidtil alene blive spørgsmål om personligt strafansvar for de ansvarlige enkeltpersoner.

Til nr. 2

Den foreslåede tilføjelse i straffelovens § 51, stk. 3, indebærer en lovfæstelse af det almindelige udmålingsprincip, at der ved bødens fastsættelse også tages hensyn til den opnåede eller tilsigtede fortjeneste eller besparelse. Tilføjelsen vil ikke blot gælde for udmåling af bøder, der pålægges juridiske personer, men også for bøder, der udmåles over for enkeltpersoner.

Der henvises til betænkningens kap. 11 om sanktioner m.v. (s. 153-167) og til pkt. 2.8. og 3.1. i de almindelige bemærkninger ovenfor.

Til nr. 3

Efter den foreslåede ny bestemmelse i § 52, stk. 8, kan den bødefældte – uanset om det er en fysisk eller en juridisk person – ikke kræve bøden betalt eller erstattet af andre. Bestemmelsen tager navnlig sigte på tilfælde, hvor den bødefældte kan gøre gældende, at en anden ud fra erstatningsretlige synspunkter helt eller delvis skal erstatte det tab, som betalingen af den idømte bøde udgør for den bødefældte. Bestemmelsen afskærer i sådanne tilfælde den pågældende fra at kræve bøden erstattet.

Bestemmelsen gælder alene for den bødefældte og omfatter således ikke en eventuelt bødehæftende person, dvs. den fysiske eller juridiske person, der civilretligt hæfter for betalingen af den bøde, der er pålagt det umiddelbare strafsobjekt. § 52, stk. 8, udelukker derfor ikke, at en bødehæftende, der har betalt bøden for den bødefældte, kan afkræve den bødefældte beløbet. Om dette kan ske, må bero på en fortolkning af den pågældende bødehæftelsesbestemmelse.

Der henvises til betænkningens kap. 12 og til pkt.

F. t. l. vedr. straffeloven

2.8. og 3.1. i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Til nr. 4

Den foreslåede ny bestemmelse i § 54, stk. 3, fastslår det selvfølgelig, at der ikke fastsættes forvandlingsstraf for bøder, der idømmes juridiske personer. Bestemmelsen gælder også for bøder, der idømmes enkeltmandsvirksomheder, der inddrages under reglerne om strafansvar for juridiske personer.

Til nr. 5

Den nugældende bestemmelse i straffelovens § 94, stk. 4, om afbrydelse af forældelsesfrist angår direkte den situation, hvor afbrydelsen sker i forhold til ansvarssubjektet.

Efter den foreslåede tilføjelse til bestemmelsen vil et afbrydelsesskridt over for en enkeltperson, som har handlet på en juridisk persons vegne, ikke blot have virkning for den pågældende enkeltperson, men også i forhold til den juridiske person.

Endvidere foreslås det, at en fristafbrydelse over for den juridiske person ikke kan tillægges virkning i forhold til enkeltpersoner. På tilsvarende måde vil en fristafbrydelse over for én person i anledning af en selskabsovertrædelse ikke kunne tillægges virkning i forhold til andre personer, der måtte have andel i overtrædelsen. Fristafbrydelse over for enkeltpersoner kan således kun ske, hvis der foretages afbrydelsesskridt over for de enkelte personligt.

Der henvises i øvrigt til betænkningens kap. 13 og til pkt. 2.9. og 3.1. i lovforslagets almindelige bemærkninger. Som det fremgår af pkt. 3.1. i de almindelige bemærkninger, er affattelsen af bestemmelsen ændret i forhold til Straffelovrådets forslag, således at det udtrykkeligt i lovtæksten fastsættes, at afbrydelse af forældelsesfristen over for en juridisk person ikke har virkning i forhold til personer, der har handlet på den juridiske persons vegne.

Til § 2

Det foreslås, at loven træder i kraft den 1. juli 1996.

De foreslåede regler om strafansvar for juridiske personer og enkeltmandsvirksomheder får således virkning for strafbare handlinger, der begås allerede fra denne dato, selv om bestemmelser om selskabsansvar i særlovgivningen på dette tidspunkt endnu ikke er ændret i overensstemmelse hermed, jf. herom de almindelige bemærkninger ovenfor under pkt. 2.3. og 3.1. samt bemærkningerne til lovforslagets § 1, nr. 1 (§ 25).

Til § 3

Bestemmelsen fastsætter lovens territoriale anvendelsesområde og indebærer, at lovændringen kan sættes i kraft for Færøerne ved kongelig anordning. Loven gælder ikke for Grønland, der har en særlig kriminallov, og anordningshjemmel fastsættes derfor ikke for denne landsdel.

Bilag

*I dette bilag er (med mindre skrift)
indsat den gældende formulering af de bestemmelser,
der berøres af lovforslaget*

*Vedrørende lovforslagets § 1, nr. 1, hvorved der indsættes
et nyt 5. kapitel i straffeloven, henvises til lovforslaget,
idet den nugældende lovs 5. kapitel (§§ 25-30) er ophævet.*

1. (Udeladt)

2. I § 51, stk. 3, indsættes efter »den skyldiges betalingsevne«: »og til den opnåede eller tilsigtede fortjeneste eller besparelse«.

§ 51. — — —

Stk. 2. — — —

Stk. 3. Ved fastsættelsen af andre bøder vil der inden for de grænser, som hensynet til lovovertrædelsens beskaffenhed og de i § 80 nævnte omstændigheder tilsteder, være at tage særligt hensyn til den skyldiges betalingsevne.

3. I § 52 indsættes som stk. 8:

»Stk. 8. Den bødefældte kan ikke kræve bøden betalt eller erstattet af andre.«

§ 52. Retten kan fastsætte en frist af indtil 3 måneder til bødens betaling.

Stk. 2. Afdragsvis betaling kan tilstedes af politiet.

Stk. 3. Betales en bøde ikke, inddrives den, medmindre politiet skønner, at inddrivelse ikke er mulig eller væsentligt vil forringe den pågældendes levevilkår.

Stk. 4. Politiet kan inddrive bøder, sagsomkostninger og konfiskerede beløb i straffesager, der forfølges af det offentlige, ved udpantning og ved indeholdelse i den pågældendes indtægter efter reglerne om inddrivelse af personlige skatter i kildeskatteloven.

Stk. 5. Pålæg om indeholdelse efter stk. 4 gives af politiet, som også modtager de indeholdte beløb. Indeholdelsen sker efter inde-

holdelse for skatte- og afgiftskrav og krav på underholdsbidrag. Politiet kan hos andre offentlige myndigheder indhente de oplysninger, der er nødvendige for at varetage indeholdelsen, herunder oplysninger om indkomst- og formueforhold. Endvidere kan politiet fra alle af offentlige myndigheder førte registre og de af domstolene førte registre over rettigheder over løsøre og fast ejendom kræve de oplysninger om skyldnerens forhold, som findes af betydning for tvangsfuldbyrdelsen. Oplysningerne meddeles skriftligt eller ved direkte dataoverførsel.

Stk. 6. Justitsministeren kan fastsætte regler om indeholdelse af indtægter efter stk. 4, herunder om politiets kontrol med indeholdelsen, om pligter og erstatningsansvar for den indeholdelsespligtige, om udpantningsret for beløb, som den indeholdelsespligtige hæfter for, og om skyldnerens pligt til at give politiet oplysninger til brug ved indeholdelsen.

Stk. 7. For forsætlig eller uagtsom overtrædelse af bestemmelser, der er fastsat i medfør af stk. 6, kan fastsættes bødestraf. Der kan tilige fastsættes bestemmelser om bødeansvar for juridiske personer.

4. I § 54 indsættes som stk. 3:

»Stk. 3. For bøder, der idømmes juridiske personer, fastsættes ingen forvandlingsstraf.«

§ 54. Bøde, der er idømt eller vedtaget for en domstol, afsones efter reglerne om straf af hæfte. Fængsel kan dog anvendes, hvis den pågældende i løbet af de sidste 5 år har udstå-

et strengere frihedsstraf end hæfte eller mere end én gang har udstået forvandlingsstraf. Om arten af forvandlingsstraffen samt om dens varighed træffer retten afgørelse samtidig med bødens fastsættelse. Når bøden er fastsat som dagbod, iagttages ved forvandlingsstraffens beregning, at én dags hæfte eller fængsel svarer til én dagbod, dog at forvandlingsstraffen ikke kan sættes lavere end 2 dage. Er bøden fastsat på anden måde, kan forvandlingsstraffen ikke sættes lavere end 2 dage og ikke højere end 60 dage; i særlige tilfælde kan forvandlingsstraffen dog forhøjes indtil 9 måneder.

Stk. 2. Er en del af bøden betalt, bliver forvandlingsstraffen forholdsvis at nedsætte, dog således, at en del af en dag regnes som en hel dag, og at forvandlingsstraffen ikke kan nedsættes under ovennævnte mindstetid. Er en del af bøden afsonet, men resten tilbydes betalt, tages ved beregningen af denne rest alene hensyn til de hele dage, hvori forvandlingsstraf er udstået.

5. I § 94, *stk. 4*, indsættes som 4. og 5. *pkt.* :

»Afbrydes forældelsesfristen over for nogen, som har handlet på en juridisk persons vegne, har fristaafbrydelsen også virkning i forhold til den pågældende juridiske person. Afbrydelse af forældelsesfristen over for en juridisk person har ikke virkning i forhold til personer, der har handlet på den juridiske persons vegne.«

§ 94. — — —

Stk. 2. — — —

Stk. 3. — — —

Stk. 4. Forældelsesfristen afbrydes ved ethvert rettergangsskridt, hvorved den pågældende sigtes for overtrædelsen. I sager, der efter retsplejeloven kan afgøres ved vedtagelse af bødeforelæg udfærdiget af politiet, afbrydes forældelsesfristen, når sigtede gøres bekendt med forelægget. I andre tilfælde, hvor straf for en overtrædelse kan pålægges af en administrativ myndighed, afbrydes fristen, når den pågældende gøres bekendt med, at han er sigtet for overtrædelsen.

Stk. 5. — — —